

8

Työttömien ja työllisten koettu työkyky ja toimeentulo

Työkyky on tärkeä hyvinvoinnin mittari työikäisessä väestössä, sillä se kuvaa niin yksilön mahdollisuuksia pysyä työelämässä kuin työllistyä uudelleen työttömyyden kohdatessa. Tässä luvussa tarkastelemme työttömien ja työllisten välisiä eroja koetussa työkyvyssä. Lisäksi tutkimme työvoima-aseman ja heikentyneen työkyvyn välisiä yhteyksiä sukupuolen, iän, siviilisäädyn, koulutuksen ja koetun terveydentilan mukaan sekä työvoima-aseman ja heikentyneen työkyvyn välisiä risteäviä eroja suhteessa koettuun toimeentuloon. Työttömien ja työllisten välisissä hyvinvointieroissa toimeentulo on yksi tärkeä erottelija, mutta toimeentulovaikeuksien tarkastelu työkyvyn yhteydessä on ollut vähäistä. Tulosten mukaan työttömien koettu työkyky on kaikilla tarkastelluilla mittareilla heikompi kuin työllisten. Erityisesti iäkkäämmillä työttömillä on selvästi useammin heikko koettu työkyky kuin iäkkäämmillä työllisillä. He uskovat myös huomattavasti harvemmin kykenevänsä työskentelemään vanhuuseläkeikään asti. Toimeentulovaikeudet ovat yhteydessä heikentyneeseen työkykyyn, ja yhteys on hieman vahvempi työllisillä kuin työttömillä. Riittävän toimeentulon turvaaminen ja varhaiset työkykyä tukevat toimet ovat olennaisia työkyvyn ylläpitämisessä niin työttömillä kuin työllisillä.

Työurien pidentäminen ja työllisyysasteen nostaminen ovat tärkeitä tavoitteita Suomessa elinajan pidentyessä ja väestön ikääntyessä. Työurat ovat Suomessa pidentyneet selvästi 2000-luvulla, sekä tehtyinä työurina että työllisen ajan odotteena. Toteutuneet työurat pitenevät vuodesta 2006 vuoteen 2010 keskimäärin 2,4 vuotta. Toteutunut työuran pituus oli vuonna 2011 keskimäärin 32,5 vuotta kaikista eläkkeelle siirtyneistä laskettuna. Pääosa työllisen ajan kasvusta tuli työuran loppupäähän. (Järnefelt ym. 2013.)

Suomen tavoitteena on Eurooppa 2020 -strategian mukaisesti, että 78 prosenttia 20–64-vuotiaista suomalaisista käy töissä vuoteen 2020 mennessä. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen tavoitteena on työllisyysasteen nosto 72 prosenttiin hallituskauden aikana. Työllisyysasteen kausi- ja satunnaisvaihtelusta tasoitettu trendi lokakuussa 2018 oli 71,8 prosenttia ja työttömyysasteen trendi oli 7,2 prosenttia (Työvoimatutkimus 2018). Lokakuussa 2018 työttömänä työnhakijana oli reilut 230 000 henkilöä, joista pitkäaikaistyöttömänä oli noin 68 000 henkilöä. Työttömien määrä laski edellisvuoteen verrattuna yli 40 000 henkilöllä, ja pitkäaikaistyöttömien määrä laski noin 26 000 henkilöllä. (TEM 2018; ks. työllisyyden ja työttömyyden kehityksestä myös Karvonen ym. luku 2 tässä teoksessa).

Työurien keskimääräisestä pidentymisestä ja työttömyyden laskusta huolimatta väestössä on ryhmiä, joiden työurissa nähdään haasteita. Esimerkiksi perusasteen koulutuksen varaan jäävistä on muodostumassa ryhmä, jonka työuria leimaa runsas työttömyys ja korkea työkyvyttömyysriski. Myös työkyvyltään heikentyneet ovat yksi ryhmä, jolle kertyy sekä työkyvyttömyyttä että työttömyysjaksoja. (Shemeikka ym. 2017.)

Tässä luvussa tarkastelemme työttömien ja työllisten välisiä eroja koetussa työkyvyssä. Lisäksi tutkimme työvoima-aseman ja heikentyneen työkyvyn välisiä yhteyksiä sukupuolen, iän, siviilisäädyn, koulutuksen ja koetun terveydentilan mukaan sekä työvoima-aseman ja heikentyneen työkyvyn välisiä risteäviä eroja suhteessa koettuun toimeentuloon.

Aineisto ja menetelmät

Työttömyyden tiedetään olevan yhteydessä monenlaisiin puutteisiin yksilön hyvinvoinnissa, kuten heikkoon terveyteen, masennukseen, yksinäisyyteen ja heikkoon koettuun elämänlaatuun (esim. Karvonen 2008; Ervasti & Venetoklis 2010; Kauppinen ym. 2010; Wanberg 2012; Kokko ym. 2013; Leeman ym. 2018). Työttömien ja työllisten välillä on selviä eroja koetussa hyvinvoinnissa, jotka näkyvät erityisen selvästi taloudellisessa toimeentulossa (Kauppinen ym. 2010; Saikku ym. 2014). Työttömyyteen liittyvän taloudellisen rasitteen on nähty toimivan välittävänä tekijänä, ja siten selittävän hyvinvointieroja työttömien ja työllisten välillä (Ervasti & Venetoklis 2010; Talala ym. 2014).

Tässä luvussa otamme tarkastelun kohteeksi yhden hyvinvoinnin mittarin, työkyvyn. Tarkastelemme työttömien ja työllisten välisiä eroja koetussa työkyvyssä neljän kysymyksen avulla: 1) Miten työttömien ja työllisten koettu työkyky eroaa toisistaan? 2) Eroavatko työkykynsä heikentyneeksi arvioivat työttömät ja työlliset toisistaan erilaisten taustatekijöiden suhteen? 3) Miten sukupuoli, ikä, siviilisääty, koulutus tai koettu terveydentila selittävät heikentyneen työkyvyn ja työvoima-aseman välistä yhteyttä? ja 4) Millaisia risteäviä eroja on todettavissa toimeentulokokemusten ja heikentyneen työkyvyn välillä työvoima-aseman mukaisessa tarkastelussa?

Aineistona käytämme *Aikuisten terveys-, hyvinvointi- ja palvelututkimusta*¹ (ATH, sittemmin FinSote) vuosilta 2013–2015. Tarkastelumme kohteena ovat 20–64-vuotiaat vastaajat, jotka ovat joko kokopäivätyössä² tai ovat työttöminä tai lomautettuina (taulukko 8.1). Ensimmäistä ryhmää kutsumme tässä artikkelissa työllisiksi, jälkimmäistä työttömiksi. Otokoko kaikkina kolmena vuonna oli yhteensä 115 563 henkilöä. Vastanneita oli valituissa ryhmissä yhteensä 43 710 henkilöä: vastaajista kokopäivätöissä oli 39 072 (89 %) ja työttömiä tai lomautettuja 4 638 (11 %).

Koettua työkykyä tarkastelemme kolmen kysymyksen avulla, jotka sisältyvät Työkykyindeksiin (TKI). Näistä erityisesti työkykypistemäärää käytetään myös erillisenä työkyvyn osoittimena (Gould & Ilmarinen 2010, 34). Työkykypistemäärässä henkilö suhteuttaa nykyisen työkykynsä elinaikaiseen parhaimpaan työkykynsä asteikolla 0–10. Toinen kysymys käsittelee työkykyä tämänhetkisen tai viimeisimmän työn ruumiillisten ja henkisten vaatimusten kannalta. Vastaja arvioi työkykyään molempien kannalta viisiportaisesti erittäin hyvästä erittäin huonoon. Kolmannessa kysymyksessä vastaaja arvioi kykenevyyttään terveytensä puolesta työskentelemään ammatissaan tai viimeisimmässä työssään vanhuuseläkeikänsä saakka neliportaisella asteikolla: kyllä, todennäköisesti kyllä, todennäköisesti en tai en.

Työttömien ja työllisten koetun työkyvyn erojen tarkastelun jälkeen tutkimme heikentyneen työkyvyn ja työvoima-aseman yhteyttä mahdollisiin eroja selittäviin tekijöihin: sukupuoleen, ikäryhmään, koulutustasoon, siviilisäätyyn ja koettuun terveyteen. Heikentyneeksi työkyvyksi määrittelimme enintään 7 työkykypistemäärässä ja sen, ettei henkilö usko kykenevänsä työskentelemään terveytensä puolesta vanhuuseläkeikänsä asti (vastausvaihtoehdot en tai todennäköisesti en).

Kolmanneksi tarkastelemme heikentyneen työkyvyn ja työvoima-aseman välisiä risteäviä eroja suhteessa koettuun toimeentuloon. Tarkastelemme toimeentuloa kahden kysymyksen avulla: kuinka helposti tai hankalasti vastaaja arvioi

1 ATH on vuonna 2010 käynnistynyt Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) toteuttama kyselytutkimus. Sen avulla seurataan hyvinvoinnissa, terveydessä, palvelujen tarpeessa, palvelujen käytössä ja niiden riittävydessä tapahtuneita muutoksia väestössä ja eri väestöryhmissä.

2 Aineistossa osa-aikatyössä olevat olivat samassa ryhmässä osa-aikaeläkkeellä olevien kanssa, joten päädyimme käyttämään vain kokopäivätyössä olevia työllisiä kuvaavana tutkimusjoukkona.

kotitaloutensa pystyvän kattamaan menonsa tuloillaan (erittäin hankalaa – hyvin helppoa), ja onko vastaaja viimeisen 12 kuukauden aikana pelännyt ruuan loppumista ennen kuin saa rahaa sen ostamiseen, joutunut tinkimään lääkkeiden ostosta tai jättänyt käymättä lääkärillä rahan puutteen vuoksi (kyllä – en). Toimeentulovaikeudeksi määrittelimme sen, että menojen kattaminen tuloilla on vähintään melko hankalaa. Toisesta kysymyksestä muodostamme summamuuttujan, jossa vastaajalla katsotaan olevan toimeentulovaikeuksia, jos hän ilmoittaa vähintään yhden kolmesta esitetystä asiasta toteutuvan.

Analyysimenetelmänä käytämme ristiintaulukointia sekä logistista regressioanalyysia. Ristiintaulukoinnilla tarkastelemme työllisten ja työttömien välisiä eroja koetussa työkyvyssä sekä suhteessa erilaisiin taustatekijöihin (sukupuoli, ikäryhmä, siviilisäätö, koulutuksen pituus ja koettu terveydentila). Työvoima-aseman mukaisen heikentyneen työkyvyn erojen yhteyttä mahdollisiin selittäviin taustatekijöihin testataan logistisella regressioanalyysillä. Logistisessa regressioanalyysissä tarkastellaan heikentyneitä työkykyä työvoima-aseman mukaisissa ryhmissä, ottaen huomioon mahdollisia selittäviä tekijöitä. Analyysissä vakioidaan sukupuoli, ikäryhmä, siviilisäätö, koulutus ja koettu terveydentila. Tulokset esitetään vetosuhteina, *odds ratioina* (OR), 95 prosentin luottamusvälein.

Heikentyneen työkyvyn ja taloudellisen toimeentulon kokemusten eroja työttömällä ja työllisillä analysoidaan ristiintaulukoinnin avulla, 95 prosentin luottamusvälein. Kaikki analyysit on tehty katoa korjaavalla painotuksella.

Koetun työkyvyn erot työvoima-aseman mukaan

Työttömistä 39 prosenttia arvioi työkykynsä heikentyneeksi (korkeintaan 7 työkykykypistettä), työllisistä vain 13 prosenttia (taulukko 8.1). Yli kymmenen prosenttia työttömistä kokee työkykynsä erittäin heikoksi (työkykykypisteet 0–4), työllisistä vain yksi prosentti. Liki 90 prosenttia työllisistä arvioi työkykynsä hyväksi, työttömistä vain 60 prosenttia.

Työttömät kokevat työkykynsä työllisiä heikommaksi sekä työn ruumiillisten että henkisten vaatimusten kannalta. Työttömät arvioivat työkykynsä paremmaksi niin viimeisimmän työnsä henkisten vaatimusten kuin ruumiillisten vaatimusten kannalta, kun työllisillä vastaavaa eroa ei ole. Useampi kuin joka kymmenes työttömistä kokee työkykynsä huonoksi työn ruumiillisten vaatimusten kannalta, työllisistä vain kolme prosenttia. Kahdella prosentilla työttömistä ei ole lainkaan kokemusta ansiotyöstä. Työttömistä noin joka viides arvioi työkykynsä kohtalaiseksi työn ruumiillisten ja henkisten vaatimusten kannalta, työllisistä noin joka kymmenes. Tämä voi kertoa vaikeudesta arvioida työkykyä työttömänä, ilman työtä johon tilannettaan suhteuttaa (vrt. Pensola ym. 2006; Saikku 2013; Leeman ym. 2018).

TAULUKKO 8.1. Itse arvioitu työkykypistemäärä, työkyky tämänhetkisen tai viimeisimmän työn ruumiillisten ja henkisten vaatimusten kannalta sekä uskooko terveytensä puolesta pystyvänsä työskentelemään vanhuuseläkeikään saakka työllisillä ja työttömillä (%) sekä 95 %:n luottamusväli. Lähde: ATH 2013–2015.

	Työllinen (N = 37 722–38 078)	Työtön (N = 4 433–4 505)
Työkykypistemäärä		
0	0 (0–0)	3 (2–4)
1–4	1 (1–1)	9 (8–11)
5–7	12 (12–13)	27 (25–29)
8–10	87 (86–87)	61 (59–63)
Työkyky nykyisen tai viimeisimmän työn ruumiillisten vaatimusten kannalta		
Erittäin hyvä	45 (45–46)	27 (25–28)
Melko hyvä	40 (39–40)	36 (34–38)
Kohtalainen	12 (12–13)	21 (20–23)
Melko huono	2 (2–3)	8 (7–9)
Erittäin huono	1 (0–1)	6 (5–7)
Ei ole koskaan ollut ansiotyössä	0 (0–0)	2 (0–2)
Työkyky nykyisen tai viimeisimmän työn henkisten vaatimusten kannalta		
Erittäin hyvä	36 (35–36)	26 (24–27)
Melko hyvä	49 (49–50)	44 (42–46)
Kohtalainen	12 (12–13)	20 (18–21)
Melko huono	2 (2–2)	5 (5–6)
Erittäin huono	1 (0–1)	3 (3–4)
Ei ole koskaan ollut ansiotyössä	0 (0–0)	2 (2–3)
Uskooko terveytensä puolesta kykenevänsä työskentelemään vanhuuseläkeikään saakka		
Kyllä	33 (33–34)	21 (20–23)
Todennäköisesti kyllä	47 (46–47)	36 (34–37)
Todennäköisesti ei	16 (16–17)	25 (23–26)
Ei	4 (4–5)	18 (16–19)

Sekä työllisistä että työttömistä enemmistö uskoo pystyvänsä terveytensä puolesta työskentelemään vanhuuseläkeikään asti. Työttömistä kuitenkin lähes yhtä usea (43 %) epäilee kykenevänsä tähän. Työttömistä liki viidesosa (18 %) on varma siitä, ettei kykene työskentelemään vanhuuseläkeikään asti, työllisistä harvempi kuin joka kymmenes.

Työttömien ja työllisten heikentynyt työkyky taustatekijöiden mukaan

Seuraavaksi tarkastelemme työttömien ja työllisten heikentynyttä työkykyä erilaisen taustatekijöiden mukaan. Tarkastelun kohteena ovat ne työlliset ja työttömät, jotka ovat arvioineet työkykypisteensä korkeintaan arvoon 7, sekä ne, jotka eivät usko terveytensä puolesta pystyvänsä työskentelemään vanhuuseläkeikään asti.

Itse annetulla työkykypistemäärällä mitattuna heikon työkyvyn omaavien työttömien naisten ja miesten tai työllisten naisten ja miesten välillä ei ole suurta eroa, mutta työttömistä miehistä työkykynsä heikentyneeksi arvioi 40 prosenttia, kun taas työllisistä miehistä näin kokee vain 14 prosenttia (taulukko 8.2). Myös vanhuuseläkeikään asti työskentelemisessä erot työttömien ja työllisten välillä ovat selvästi suurempia kuin sukupuolen mukaiset erot työttömien tai työllisten sisällä. Työllisten miesten ja naisten väliset erot ovat kuitenkin tilastollisesti merkitseviä mikä ilmenee myös työvoima-aseman ja sukupuolen välisestä interaktios- ta. (liitetaulukot 8.1 ja 8.2).

Ikäryhmittäin tarkasteltuna työttömissä on kaikissa ryhmissä enemmän työkykynsä työkykypistemäärällä mitattuna heikentyneeksi kokevia, sekä niitä, jotka eivät usko pystyvänsä työskentelemään vanhuuseläkeikään asti (taulukko 8.2). Vaikka iäkkäämmillä työttömillä on useammin heikentynyt työkyky kuin iäkkäämmillä työllisillä iän yhteys työkykyyn on samanlainen molemmissa ryhmissä (ei tilastollisesti merkitsevää interaktiota). Miltei puolet vähintään 45-vuotiaista työttömistä kokee työkykynsä työkykypistemäärällä mitattuna heikentyneeksi, kun samanikäisistä työllisistä näin kokee vain noin joka kuudes. Työllisistä iäkkäämmässä ryhmässä (55–64-vuotiaat) on eniten niitä, jotka kokevat pystyvänsä jatkamaan työssä vanhuuseläkeikään asti, kun taas työttömissä näin uskovia on eniten nuorimmassa ikäryhmässä (20–29-vuotiaat). Pienimmät erot työttömien ja työllisten välillä heikentyneen työkyvyn kokemuksissa ovatkin nuorimmassa ikäryhmässä, minkä varmistaa myös merkitsevä interaktio (liitetaulukko 8.2).

Sekä työttömistä että työllisistä useammin työkykynsä työkykypistemäärällä mitattuna heikentyneeksi kokevat ne, jotka elävät yksin kuin ne, jotka elävät parisuhteessa (taulukko 8.2). Parisuhteessa elävistä työllisistä 13 prosenttia arvioi työkykynsä heikentyneeksi, kun työttömistä samassa tilanteessa olevista näin arvioi yli kolmannes (37 %). Ryhmien väliset erot ovat hyvin samansuuntaisia kun heikentynyttä työkykyä tarkastellaan vanhuuseläkeikään asti työskentelemisen kautta.

Koulutuksen on todettu olevan yhteydessä työkykyyn: pidemmälle koulututtuneilla on useammin hyvä työkyky (Aromaa & Koskinen 2010; Talala ym. 2014). Taulukosta 8.2 nähdään, että heikentynyt työkyky on sekä työttömillä että työllisillä sitä yleisempi mitä lyhyempi koulutushistoria vastaajalla on. Työttömien ja työllisten välillä on silti selkeä ero. Ero ryhmien välillä on pienin yli 12 vuotta koulua käyneillä, eli koulutuksen pituuden yhteys heikentyneeseen työkykyyn vaihteli työttömien ja työllisten välillä, mitä ilmentää myös merkitsevä interaktio (liitetaulukko 8.1).

Työikäisten arvion koetusta työkyvystään on todettu olevan voimakkaasti yhteydessä heidän kokemaansa terveyteen (Aromaa & Koskinen 2010). Koetun terveydentilan yhteydessä heikentyneeseen työkykyyn on työvoima-aseman mukaista vaihtelua (taulukko 8.2). Työllisistä, jotka arvioivat terveydentilansa vähintään kohtuulliseksi, vain noin joka kymmenes arvioi työkykynsä heikentyneen työkykypistemäärällä mitattuna, kun työttömistä näin arvioi miltei joka kolmas. Terveydentilansa huonoksi kokevista työllisistä noin kaksi kolmesta kokee työkykynsä heikentyneeksi, kun työttömistä näin kokee melkein 90 prosenttia. Samansuuntaisesti terveydentilansa huonoksi kokevista työllisistä noin joka toinen (58 %) ja työttömistä suurin osa (84 %) ei usko pystyvänsä työskentelemään vanhuuseläkeikään asti (taulukko 8.2). Kuitenkin myös terveydentilansa vähintään kohtalaiseksi tuntevista työttömistä noin joka kolmas epäilee pystyvyyttään tässä asiassa, kun työllisistä näin kokee vain noin joka viides.

TAULUKKO 8.2. Heikentynyt työkyky työllisillä ja työttömillä sukupuolen, iän, siviilisäädyn, koulutusvuosien ja itse arvioidun terveydentilan mukaan (%) sekä 95 %:n luottamusvälit. Lähde: ATH 2013–2015.

	Työkykypisteet enintään 7		Ei usko terveytensä puolesta kykenevänsä työskentelemään vanhuuseläkeikään asti	
	Työllinen (N = 37 393–37 866)	Työtön (N = 4 316–4 432)	Työllinen (N = 37 564–38 043)	Työtön (N = 4 344–4 472)
Sukupuoli				
Mies	14 (14–15)	40 (38–43)	22 (21–22)	42 (40–45)
Nainen	12 (11–12)	38 (36–40)	19 (18–20)	43 (40–45)
Ikäryhmä				
20–29 vuotta	8 (7–9)	25 (21–29)	23 (21–24)	31 (27–36)
30–44 vuotta	11 (11–12)	34 (31–38)	21 (20–22)	40 (36–43)
45–54 vuotta	17 (16–18)	47 (44–51)	22 (22–23)	52 (49–56)
55–64 vuotta	15 (14–16)	46 (44–49)	14 (13–15)	44 (42–47)
Siviilisäätty				
Parisuhteessa elävät	13 (12–13)	37 (35–39)	20 (19–20)	41 (39–43)
Yksin elävät	15 (14–16)	42 (39–45)	23 (21–24)	44 (42–47)
Koulutustaso				
Enintään 9 vuotta koulua	21 (19–23)	51 (47–56)	27 (25–30)	54 (50–58)
10–12 vuotta koulua	16 (15–17)	45 (42–48)	28 (27–29)	49 (46–52)
Yli 12 vuotta koulua	12 (11–12)	30 (28–33)	16 (16–17)	33 (31–36)
Koettu terveys				
Terveydentila vähintään kohtalainen	11 (11–12)	30 (29–32)	19 (18–19)	35 (33–37)
Terveydentila melko huono tai huono	67 (64–70)	89 (86–92)	58 (56–61)	84 (80–87)

Liitetaulukossa 8.1 esitetään analyysi, jossa tarkastellaan työkykypistemäärällä mitattuna heikentynyttä työkykyä selittäviä tekijöitä. Tulosten mukaan työttömien ja työllisten välinen ero heikentyneessä työkyvyssä (malli 1) ei häviä, vaikka useita selittäviä tekijöitä vakioidaan (malli 2). Mallissa 1 työttömien riski heikentyneeseen työkykyyn on yli kolminkertainen (OR = 0,24). Sukupuolen, ikäryhmän, perherakenteen, koulutuksen ja koetun terveyden vakioinnin jälkeen ero hieman pienenee (OR = 0,38), mutta säilyy silti tilastollisesti merkitsevä (malli 2). Vaikka malliin lisätään tilastollisesti merkitsevät interaktiotermit (malli 3), työvoima-aseman ja heikentyneen työkyvyn yhteys säilyy edelleen tilastollisesti merkitsevä (OR = 0,22). Mallista 2 käy ilmi myös muiden taustatekijöiden yhteys heikentyneeseen työkykyyn. Tulosten mukaan riski heikentyneeseen työkykyyn on suurempi miehillä kuin naisilla (OR = 1,19), yksin elävillä kuin parisuhteessa olevilla (parisuhteessa elävät OR = 0,82) ja lyhyemmän aikaa koulua käyneillä kuin yli 12 vuotta koulua käyneillä. Ikäryhmittäin tarkasteltuna suurin riski heikentyneeseen työkykyyn on 45–54-vuotiaalla (OR = 1,23 verrattuna vanhimpaan ikäryhmään).

Analyysin mukaan työvoima-aseman yhteys itse arvioituun työkykypistemäärään on hieman vahvempi kuin yhteys siihen, uskooko henkilö pystyvänsä työskentelemään vanhuuseläkeikään asti (liitetaulukot 8.1 ja 8.2, malli 2). Kuitenkin työllisten riski ennen eläkeikää katkeavalle työuralle on taustatekijöiden validoinnin jälkeen selvästi heikompi (OR = 0,44) kuin työttömien (OR = 1,00) (liitetaulukko 8.2). Mallin 2 mukaan riski siihen, ettei henkilö usko pystyvänsä työskentelemään vanhuuseläkeikään asti on ikäryhmittäin tarkasteltuna suurin 30–44-vuotiaalla (OR = 1,96 verrattuna vanhimpaan ikäryhmään) ja enintään 9 vuotta koulua käyneillä (OR = 2,38 verrattuna vähintään 12 vuotta koulua käyneisiin) (liitetaulukko 8.2).

Heikentyneen työkyvyn ja toimeentulon yhteys

Seuraavaksi tarkastelemme työttömien ja työllisten toimeentulokokemuksia suhteessa heikentyneeseen työkykyyn. Toimeentulovaikeudet ovat keskimäärin yleisempiä pääasiallisena tulonaan tulonsiirtoja saavilla kotitalouksilla: yli puolet muita sosiaaliturvaetuksia kuin kansaneläkettä pääasiallisena tulona saavista kotitalouksista on kokenut toimeentulovaikeuksia, kun palkka- tai yrittäjätuloja pääasiallisena tulonaan saavista kotitalouksista toimeentulovaikeuksia oli 19 prosentilla (Tilastokeskus 2011).

Sekä työttömillä että työllisillä heikentynyt työkyky on yleisempi niillä, jotka kokevat vaikeaksi kattaa kotitaloutensa menot tuloillaan kuin niillä, jotka kokevat menojen kattamisen helpoksi (taulukko 8.3). Joka viides työllisistä, joka kokee toimeentulonsa vähintään melko hankalaksi, kokee myös työkykynsä heikentyneeksi työkykypistemäärällä arvioituna. Työttömissä osuus on selvästi suurempi:

TAULUKKO 8.3. Heikentynyt työkyky työllisillä ja työttömillä toimeentulon hankaluuden ja helppouden mukaan (%) sekä 95 %:n luottamusväli.
Lähde: ATH 2013–2015.

	Toimeentulo vähintään melko hankalaa (N = 12 166–12 264)		Toimeentulo vähintään melko helppoa (N = 30 006–30 126)	
	Työllinen	Työtön	Työllinen	Työtön
Työkykyasteet enintään 7	21 (20–22)	47 (45–50)	11 (10–11)	27 (25–30)
Ei usko terveytensä puolesta pystyvänsä työskentelemään vanhuuseläkeikänsä saakka	32 (31–33)	51 (48–53)	16 (16–17)	30 (28–33)

toimeentulonsa hankalaksi kokeneista miltei joka toisella on heikentynyt työkyky. Työttömistä toimeentulonsa hankalaksi kokevista yli puolet ei usko pystyvänsä työskentelemään vanhuuseläkeikänsä asti, työllisistä joka kolmas. Toimeentulonsa helpoksi kokevista työllisistä noin joka kymmenes kokee työkykynsä heikentyneen, työttömistä vajaa kolmannes.

Menojen kattamisen lisäksi tarkastelemme työttömien ja työllisten koettua toimeentuloa sen mukaan, ovatko he joutuneet rahan puutteen vuoksi tinkimään joistakin tärkeistä asioista (ruoka, lääkkeet tai lääkärissä käynti) (taulukko 8.4). Myös tässä nähdään, että heikentynyt työkyky on yleisempää niillä työttömillä ja työllisillä, jotka ovat joutuneet tinkimään arjen menoista kuin niillä, jotka eivät ole. Keskimäärin noin joka neljännellä työllisistä ja joka toisella työttömistä, jotka joutuvat tinkimään menoista, on heikentynyt työkyky. Niistä työllisistä, jotka eivät ole joutuneet tinkimään menoistaan, heikentynyt työkyky on keskimäärin noin joka kymmenennellä, työttömistä miltei kolmasosalla.

Tulosten mukaan työttömät kokevat toimeentulovaikeuksia ja heikentynyttä työkykyä työllisiä useammin, mutta niiden välinen yhteys on vahvempi työllisillä kuin työttömillä: toimeentulovaikeuksia kokevista työllisistä kaksinkertainen osuus kokee työkykynsä heikentyneen suhteessa niihin työllisiin, jotka eivät koe toimeentulovaikeuksia. Työttömillä ero ryhmien välillä on noin puolitoistakertainen.

TAULUKKO 8.4. Heikentynyt työkyky sen mukaan, onko pelännyt ruuan loppuvan ennen kuin saa rahaa, joutunut tinkimään lääkkeiden ostosta tai jättänyt käymättä lääkärissä rahan puutteen vuoksi* työllisillä ja työttömillä (%) sekä 95 %:n luottamusväli. Lähde: ATH 2013–2015.

	Kyllä (N = 7 789–7 833)		Ei (N = 33 426–33 588)	
	Työllinen	Työtön	Työllinen	Työtön
Työkykyasteet enintään 7	23 (21–24)	51 (48–53)	11 (11–12)	30 (28–32)
Ei usko terveytensä puolesta pystyvänsä työskentelemään vanhuuseläkeikänsä saakka	35 (34–37)	54 (51–57)	17 (17–18)	33 (31–36)

*Vähintään yksi kolmesta.

Mikä selittää työttömien heikompaa työkykyä?

Tulosten mukaan työttömien koettu työkyky on kaikilla tarkastelluilla mittareilla heikempi kuin työllisten. Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös aiemmissa tutkimuksissa (Holm ym. 2006; Pensola ym. 2006; Laiho ym. 2010; Pensola 2010). Sekä työttömillä että työllisillä heikentynyt työkyky on yleisempää niillä, joilla on lyhyempi koulutus, huono koettu terveys, jotka elävät yksin tai kokevat toimeentulovaikeuksia. Kaikilla edellä mainituilla muuttujilla tarkasteltuna työttömät arvioivat työkykynsä heikentyneen huomattavasti useammin kuin työlliset.

Työttömien työllisiä heikempi työkyky mukaillee muita työttömien ja työllisten välillä todettuja hyvinvointieroja. Heikomman työkyvyn lisäksi työttömillä on todettu olevan muun muassa keskimäärin heikempi terveys, enemmän toimeentulovaikeuksia, masennusta ja yksinäisyyttä sekä heikempi koettu elämänlaatu kuin työllisillä (esim. Karvonen 2008; Kauppinen ym. 2010). Eroja selittäviä tekijöitä on niin yksilö-, yhteisö- kuin yhteiskunnankin tasolla. Työttömien työllisiä keskimäärin matalampi koulutus selittää osin eroja, samoin se, että työttömät asuvat useammin yksin kuin työlliset. Koulutuksen vakioinnin on todettu selittävän noin kymmenen prosenttia työttömien kokemasta heikommasta työkyvystä (Pensola 2010).

Työn tarjoama yhteisö ja työn myönteiset vaikutukset voivat myös osaltaan selittää eroja. Työ tarjoaa parhaimmillaan sosiaalisen yhteisön sekä mahdollisuuksia toteuttaa itseään ja kokea onnistumisia. Selitystä voidaan hakea myös palvelujärjestelmän erilaisuudesta, etenkin terveystalouksista: työsuhteessa olevat ovat oikeutettuja työterveyspalveluihin, joiden saatavuus ja maksuttomuus eivät toteudu työttömien käytettävissä olevissa perusterveydenhuollon palveluissa.

Yhteistä tälle ja muille tutkimuksille on, että erilaisten taustatekijöiden vakioinnista huolimatta työttömien ja työllisten välinen ero koetussa hyvinvoinnissa tai työkyvyssä ei häviä (esim. Pensola ym. 2006; Karvonen 2008; Saikku ym. 2014). Tämän perusteella voidaan olettaa, että työttömyyteen sisältyy asioita, jotka vaikuttavat koettuun hyvinvointiin ja työkykyyn. Työttömäksi myös joutuvat useammin ne ihmiset, joilla on jo heikempi terveys tai työkyky. Työttömyyden keston on useissa tutkimuksissa todettu heikentävän koettua hyvinvointia ja työkykyä. Työttömyyden pitkittyessä korostuvat myös toimeentuloon liittyvät taloudelliset vaikeudet (Pensola ym. 2006; Kauppinen ym. 2010). Työttömyyden ja heikentyneen työkyvyn yhteys muodostuu siten monimutkaisten vaikutusketjujen kautta, joissa on paljon yksilöllistä vaihtelua.

Työkyky voidaan kokea käsitteenä pulmalliseksi työttömällä, koska heillä ei ole työtä, johon kykyä voisi peilata (Pensola ym. 2006; Saikku 2013; Leeman ym. 2018). Tämä tulee esille esimerkiksi siinä, että pitkään työttömänä olleet, mutta tutkimushetkellä työssä olevat, ovat arvioineet työkykynsä samalle tasolle kuin työlliset (Pensola ym. 2006). Onko siis henkilö, joka on töissä automaattisesti työkykyisempi kuin henkilö, joka ei ole töissä? Voiko työkykyään edes arvioida ilman

työtä? Työttömien kohdalla onkin pohdittu esimerkiksi työllistymiskyvyn käsitteen käyttämistä (vrt. Saikku 2013; Kerätär 2016).

Sama kysymys koskee jossain määrin kaikkia koetun hyvinvoinnin mittareita. Esimerkiksi hyvä terveys tarkoittaa eri ihmisille eri asiaa. Koetun hyvinvoinnin, ja siten myös koetun työkyvyn, voikin ajatella olevan seurausta ihmisen arviosta suhteestaan ympäröivään todellisuuteen (vrt. Kainulainen 2014). Huomattavaa on, että itse arvioidun työkyvyn on todettu ennustavan varsin hyvin henkilön tulevaa työkyvyttömyyttä ja työmarkkina-aseman muutoksia (Järvikoski ym. 2016).

Tutkimuksen rajoitteena on, ettei työttömyyden kestoa pystytty ottamaan mukaan analyysiin, vaikka sen on aiemmissa tutkimuksissa todettu olevan yksi tärkeä selittävä tekijä koetun työkyvyn eroissa. Lisäksi on huomioitava, että tutkimusjoukon työlliset koostuivat vain kokopäivätoissa olevista, joissa on oletettavasti osa-aikatyötä tekeviä enemmän niitä, joilla on hyvä työkyky. Näin ollen tulokset voivat korostaa työttömien ja työllisten koetun työkyvyn eroja. Toisaalta työttömien ryhmään sisältyivät myös lomautetut henkilöt, joiden työttömyys on tilapäistä ja lyhytkestoista.

Työurien pidentämisessä huomioitava myös riittävä toimeentulo

Tulosten mukaan yli 54-vuotiaista työllisistä noin joka seitsemäs arvioi työkykynsä heikentyneeksi. Tämä voi kertoa siitä, että ikääntyneimpien työntekijöiden tilanteet otetaan työelämässä jo melko hyvin huomioon. Työurat ovatkin pidentyneet erityisesti työurien loppupäästä (Järnefelt ym. 2013). Hälyttävää sen sijaan on, että vastaavanikäisistä työttömistä miltei puolet arvioi työkykynsä heikentyneen. Tässä ryhmässä työuraa olisi vielä runsaasti jäljellä. Ikääntyneiden työttömien joukossa on oletettavasti pitkään työttömänä olleita, joiden koettuun työkykyyn saattaa terveydellisten syiden lisäksi vaikuttaa esimerkiksi koulutustausta sekä ammattitaidon ylläpitämisen ja päivittämisen tarve.

Työuria ei ole tarpeen pidentää vain lopusta vaan myös alusta ja keskeltä. Työttömällä heikentynyt työkyky yleistyy työllisiä useammin jo hieman nuoremmassa ikäryhmässä, 45 vuotta täyttäneissä. Tässä vaiheessa alle puolet työttömistä uskoo siihen, että voisi terveytensä puolesta työskennellä vanhuuseläkeikänsä saakka. Tulosten mukaan heikentyneen työkyvyn ero työttömien ja työllisten välillä on pienin nuorimmassa ikäluokassa, 20–29-vuotiailla. Työttömille suunnatuilla varhaisilla toimilla voitaisiin siten vaikuttaa siihen, että työkykyyn liittyvät ongelmat eivät kasaantuisi.

Tulosten mukaan toimeentulovaikeudet ovat yhteydessä heikentyneeseen työkykyyn. Työttömät kokevat toimeentulovaikeuksia ja heikentynyttä työkykyä selvästi työllisiä useammin, mutta niiden välinen yhteys on hieman vahvempi työllisillä kuin työttömällä. Tulosta voi selittää se, että kokopäivätyön oletuksena on,

että työstä saa riittävän toimeentulon arkipäivässä selviytymiseen. Mikäli tämä ei toteudu, vaikuttaa se henkilön koettuun hyvinvointiin, ja siten myös työkykyyn. Taustalla voi olla myös muita esimerkiksi työsuhteen laatuun tai työolosuhteisiin liittyviä tekijöitä. Eri tekijöiden ja niiden merkityksen selvittäminen työllisten heikentyneen työkyvyn ja toimeentulovaikeuksien yhteydessä edellyttäisi jatkotutkimusta.

Työttömien kokemien toimeentulovaikeuksien yleisyys ei ole yllättävää, sillä noin kolmannes työttömistä elää minimibudjetilla mitaten köyhissä kotitalouksissa (Mukkila ym. 2017). Heikentyneen työkyvyn ja toimeentulovaikeuksien yhteys herättää kysymyksen siitä, missä määrin työttömien aktiivivelvoitteet ja etuuksien sanktiointi on järkevää työkyvyn ja työllistymisen edistämisen näkökulmasta? Köyhyyssrajalla elävien ihmisten toimeentulon leikkaaminen aiheuttaa toimeentulovaikeuksien lisäksi stressiä ja huolta ja altistaa pahimmillaan vakavampaankin psyykkiseen pahoinvointiin ja elämänlaadun heikkenemiseen. Toimeentulovaikeudet näkyvät kulutuksessa, sosiaalisessa kanssakäymisessä ja mahdollisuuksissa käyttää palveluja. Taloudellisen tilanteen heikentäminen kasvattaa lisäksi velkaantumisen riskiä, joka jo nykyisellään muodostaa yhden selkeän kannustinloukun työllistymiselle. Ylivelkaantuneisuuden on myös todettu ennustavan kroonisten sairauksien alkamista ja työkyvyttömyyseläkkeelle siirtymistä (Blomgren ym. 2016).

Myös työttömistä enemmistö kokee työkykynsä hyväksi. Tämä kertoo sitä, että suurin osa heistä haluaa ja uskoo kykenevänsä tekemään töitä mahdollisuuden tarjoutuessa. Työttömien kokeman hyvän työkyvyn on todettu olevan yhteydessä muun muassa hyvään koettuun terveyteen, lyhytkestoiseen työttömyyteen ja hyvään koettuun elämänlaatuun (Hult ym. 2018). Palvelujärjestelmän kehittäminen siten, että se tukee nykyistä paremmin työttömien hyvinvointia edistää myös heidän työkykyään ja työllistymistään. Terveyspalvelujen saatavuuden parantaminen on ensiarvoista, mutta samalla on tärkeä varmistaa koulutus- ja kuntoutuspalvelujen riittävyys. Työmarkkinoiden vastaanottavuutta ja etuusjärjestelmää tulee kehittää siten, että myös osatyökykyiset voivat työllistyä nykyistä paremmin (ks. Oivo & Kerätär 2018).

Työurien pidentämistä ja työllisyysasteen nostamista voidaan tukea sekä työllisille että työttömille kohdistetulla varhaisella työkyvyn tuella. Riittävä toimeentulo on tärkeä osa hyvinvointia, mikä näkyy myös koetussa työkyvyssä. Tämä tulisi huomioida siten, että työttömien jokapäiväiseen toimeentuloon ei kohdistettaisi enempää painetta. Samalla on tärkeä huolehtia siitä, että työmarkkinoiden kehitys ei johda tilanteeseen, jossa yhä harvempi työllinen saa työstään riittävän toimeentulon arkipäivässä selviytymiseen.

Lähteet

- Aromaa, Arpo & Koskinen, Seppo (2010) (toim.): *Suomalaisten työ, työkyky ja terveys 2000-luvun alkaessa*. Raportti 11/2010. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Blomgren, Jenni & Maunula, Nico & Hiilamo, Heikki (2016): Do debts lead to disability pension? Evidence from a 15-year follow-up of 54,000 Finnish men and women. *Journal of European Social Policy* 27(2), 109–122.
- Ervasti, Heikki & Venetoklis, Takis (2010): Unemployment and Subjective Well-being. An Empirical Test of Deprivation Theory, Incentive Paradigm and Financial Strain Approach. *Acta Sociologica* 53(2), 119–138.
- Gould, Raija & Ilmarinen, Juhani (2010): Miten työkykyä arvioidaan? Teoksessa Arpo Aromaa & Seppo Koskinen (toim.): *Suomalaisten työ, työkyky ja terveys 2000-luvun alkaessa*. Raportti 11/2010. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 33–35.
- Holm, Pasi & Jalava, Jukka & Ylöstalo, Pekka (2006): *Työttömien työkyky vuonna 2005*. Vertailuja palkansaajiin. Työpoliittinen tutkimus 308. Helsinki: Työministeriö.
- Hult, Marja & Pietilä, Anna-Maija & Koponen, Päivikki & Saaranen, Terhi (2018): Good work ability among unemployed individuals: Association of sociodemographic, work-related and well-being factors. *Scandinavian Journal of Public Health* 46(3), 375–381.
- Järnefelt, Noora & Kautto, Mikko & Nurminen, Markku & Salonen, Janne (2013): Työurien pitempi kehitys 2000-luvulla. Eläketurvakeskuksen raportteja 1/2013. Helsinki: Eläketurvakeskus.
- Järvikoski, Aila & Härkäpää, Kristiina & Romakkaniemi, Marjo & Nordling, Esa (2016): Koettu työkyky ja hyvinvointitekijät Lapin 40–59-vuotiaissa. *Kuntoutus* 39(2), 6–20.
- Kainulainen, Sakari (2014): Raha ja rakkaus hyvinvoinnin lähteinä. *Yhteiskuntapolitiikka* (79)5, 485–497.
- Karvonen, Sakari (2008): Hyvinvointi työikäisten kokemana. Teoksessa: Pasi Moisio & Sakari Karvonen & Jussi Simpura & Matti Heikkilä (toim.): *Suomalaisten hyvinvointi 2008*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus, 96–115.
- Kauppinen, Timo M. & Saikku, Peppi & Kokko, Riitta-Liisa (2010): Työttömyys ja huono-osaisuuden kasautuminen. Teoksessa: Marja Vaarama & Sakari Karvonen & Laura Kestilä & Pasi Moisio & Anu Muuri (toim.): *Suomalaisten hyvinvointi 2010*. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 234–250.
- Kerätär, Raija (2016) *Kun katsoo kauempaa, näkee enemmän*. Monialainen työkyvyn ja kuntoutustarpeen arviointi pitkäaikais-työttömillä. Acta Univesitatis Ouluensis. D 1340. Oulu: Oulun yliopisto.
- Kokko, Riitta-Liisa & Nenonen, Tellervo & Martelin, Tuija & Koskinen, Seppo (2013) (toim.): *Työllisyys, terveys ja hyvinvointi – Paltamon työllisyyksmallin vaikutusten arviointitutkimus 2009–2016*. Loppuraportti. Raportti 18/2013. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Laiho, Veera & Hopponen, Anneli & Latvala, Terhi & Anna-Kaisa Rämö (2010): Erityisryhmien työkyky: työttömät ja vammaiset. Raportteja 225. Helsinki: Pellervon taloudellinen tutkimuskeskus.
- Leeman, Lars & Isola, Anna-Maria & Kukkonen, Minna & Puromäki, Henna & Valtari, Salla & Keto-Tokoi, Anna (2018): Työelämän ulkopuolella olevien osallisuus ja hyvinvointi. Kyselytutkimuksen tuloksia. Työpäpaperi 17. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Mukkila, Susanna & Ilmakunnas, Ilari & Moisio, Pasi & Saikku, Paula (2017): Perusturvan riittävyys ja köyhyys 2017. Tutkimuksesta tiiviisti 31/2017. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-938-5>
- Oivo, Tuija & Kerätär, Raija (2018) *Osatyökykyisten reitit työllisyyteen – etuudet, palvelut, tukitoimet*. Selvityshenkilöiden raportti. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 43/2018. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.
- Pensola, Tiina (2010): Työttömyys ja työkyky. Teoksessa: Arpo Aromaa & Seppo Koskinen (toim.): *Suomalaisten työ, työkyky ja terveys 2000-luvun alkaessa*. Raportti 11/2010. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 79–83.
- Pensola, Tiina & Järvikoski, Aila & Järvisalo, Jorma (2006): Työttömyyden ja muiden syrjäytymisriskien yhteys työkykyyn. Teoksessa Raija Gould & Juhani Ilmarinen & Jorma Järvisalo & Seppo Koskinen (toim.): *Työkyvyn oluttuvuudet*. Terveys 2000 -tutkimuksen tuloksia. Helsinki: Eläketurvakeskus, Kansaneläkelaitos, Kansanterveyslaitos ja Työterveyslaitos, 223–239.
- Saikku, Peppi (2013): Näkökulmia työttömän työkykyyn ja työkyvyn arviointiin. Teoksessa: Vappu Karjalainen & Elsa Keskitalo (toim.) *Kaikki työuralle! Työttömien aktiivipolitiikkaa Suomessa*. Teema 18. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 120–149.

- Saikku, Peppi & Kestilä, Laura & Karvonen, Sakari (2014): Työttömien ja työllisten koettu hyvinvointi toimintavalmiuksien viitekehyksessä. Teoksessa: Marja Vaarama & Sakari Karvonen & Laura Kestilä & Pasi Moisio & Anu Muuri (toim.): Suomalaisen hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 118–143.
- Shemeikka, Riikka & Aho, Simo & Jokinen, Esa & Järnefelt, Noora & Kaakinen, Markus & Kivimäki, Riikka & Korkeamäki, Johanna & Mertala, Sirpa & Mäkiäho, Ari & Parkkinen, Maarit & Pitkänen, Sari & Terävä, Kimmo & Vuorento, Mirkka (2017): Työurien jatkaminen vaatii yhteisöllisyyttä ja yhteistoinnallisuutta. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan numero julkaisusarja 38/2017. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Työvoimatutkimus [verkkójulkaisu]. ISSN=1798–7830. Helsinki: Tilastokeskus. [viitattu: 13.12.2018]. Saatavissa: <http://www.stat.fi/til/tyti/index.html>
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Tulonjakotilasto [verkkójulkaisu]. ISSN=1795–8121. Subjektiiivinen Toimeentulo 2011, 2. Pääasiallinen tulolähde ja toimeentulovaikkeudet. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 17.7.2018]. Saatavissa: http://www.stat.fi/til/tjt/2011/01/tjt_2011_01_2012-12-28_kat_002_fi.html
- Talala, Kirsi & Härkönen, Tommi & Martelin, Tuija & Karvonen, Sakari & Mäki-Opas, Tommi & Manderbacka, Kristiina & Suvisaari, Jaana & Sainio, Päivi & Rissanen, Harri & Ruokolainen, Otto & Heloma, Antero & Koskinen, Seppo (2014): Koulutusryhmien väliset terveyst- ja hyvinvointierot ovat edelleen suuria. Suomen Lääkärilehti 69(36), 2185–2192.
- TEM (2018) Työnvälitystilasto. Syyskuu 2018, viitattu 13.12.2018. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe201801252255>
- Wanberg, Connie R. (2012): The Individual Experience of Unemployment. *Annual Review of Psychology* 63, 369–396.

Liitteet

LIITETAULUKKO 8.1. Työkyky pisteiden (enintään 7) ja työvoima-aseman yhteyttä selittävät tekijät ja työvoima-asemaan nähden merkitsevät interaktiot. Logistinen regressioanalyysi (N = 41 118). Lähde: ATH 2013–2015.

	Malli 1 Työvoima-asema	Malli 2 + Muut pää- vaikutukset	Malli 3 + Til.merk. interaktiot
Työtön	1,00***	1,00***	1,00***
Työllinen	0,24	0,38	0,22
Nainen		1,00***	1,00 (p = 0,16)
Mies		1,19	0,91
			työ x sukupuoli (p=0,001)
55–64 vuotta		1,00***	1,00***
45–54 vuotta		1,23	0,96
30–44 vuotta		0,83	0,72
20–29 vuotta		0,53	0,44
Yksin elävät		1,00***	1,00***
Parisuhteessa elävät		0,82	0,8
Yli 12 vuotta koulua		1,00***	1,00***
10–12 vuotta koulua		1,47	1,86
Enintään 9 vuotta koulua		1,71	1,9
			työ x koulutus (p=0,03)
Terveydentila melko huono tai huono		1,00***	1,00***
Terveydentila vähintään kohtalainen		0,06	0,06

***p<0,001

LIITETAULUKKO 8.2. Muuttujan ”ei usko pystyvänsä terveytensä puolesta työkentelemään vanhuuseläkeikään saakka” ja työvoima-aseman yhteyttä selittävät tekijät ja työvoima-asemaan nähden merkitsevät interaktiot. Logistinen regressioanalyysi (N = 41 300). Lähde: ATH 2013–2015.

	Malli 1 Työvoima-asema	Malli 2 + Muut pää- vaikutukset	Malli 3 + Til.merk. interaktiot
Työtön	1,00***	1,00***	1,00***
Työllinen	0,34	0,44	0,17
Nainen		1,00ns	1,00 (p = 0,02)
Mies		0,98	0,81
			työ x sukupuoli (p = 0,01)
55–64 vuotta		1,00***	1,00***
45–54 vuotta		1,93	1,42
30–44 vuotta		1,96	1,10
20–29 vuotta		1,88	0,78
			työ x ikä (p<0,001)
Yksin elävät		1,00***	1,00 (p = 0,02)
Parisuhteessa elävät		0,88	0,93
Yli 12 vuotta koulua		1,00***	1,00***
10–12 vuotta koulua		2,03	2
Enintään 9 vuotta koulua		2,38	2,2
Terveystila melko huono tai huono		1,00***	1,00***
Terveystila vähintään kohtalainen		0,15	0,11

***p<0,001